

Henryk Stawniak

"Codex Iuris Canonici auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus fontium annotatione et indice analytico-alphabetico auctus", [Città del Vaticano] 1989 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 33/1-2, 200-203

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Trzeci okres (1917—1951) wyznacza na samym początku rozluźnienie przez Benedykta XV stosowanej przez jego poprzednika polityki „obrony religijnej”. Pozwoliło to episkopatowi i całemu Kościołowi w Szwajcarii rozwinąć nową dynamikę także na polu społecznym i kulturowym.

Praca jest pisana metodą chronologiczną. Omawia poszczególne zebrania biskupów w ciągu lat. Opiera się na protokołach z zebrań. Wykorzystano źródła watykańskie i szwajcarskie. Na koniec przedstawiono synchronicznie wnioski. Przedmowę napisał bp E. Corecco.

Ks. R. Sobański

Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Autentice Interpretando, Codex Iuris Canonici auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus fontium annotatione et indice analytico-alphabetico auctus, Libreria Editrice Vaticana 1989, ss. XXXII, 669

Sam tytuł prezentowanej pozycji elektryzuje. W kręgach kanonistów bowiem zastanawiano się, czy kiedykolwiek ukaże się Kodeks ze źródłami. Z wielką więc radością należy odnotować fakt jego pojawienia się. Jak cenne jest to narzędzie pracy nie potrzeba nikogo przekonywać.

Kodeks ze źródłami oraz indeksem analityczno-alfabetycznym został zaprezentowany Ojcu Świętemu Janowi Pawłowi II na specjalnej audiencji w dniu 25 stycznia 1989 r. przez kard. Rosalio J. Castillo Lara — Przewodniczącego Papieskiej Komisji Interpretacji Kodeksu Prawa Kanonicznego — w towarzystwie Sekretarza Komisji Mons. Julián Herrez Casado i zastępcy Sekretarza Mons. Mariano De Nicolo. (por. G. Corbellini, *Pronta del Codex Iuris Canonici con le Fonti e l'Indice alfabetico-analitico*, L'Osservatore Romano 26 gennaio 1989, p. 5). Data wręczenia nie była przypadkowa. Była to 30-rocznica od chwili, gdy papież Jan XXIII wyraził wolę zreformowania Kodeksu i 6-rocznica promulgacji Kodeksu Jana Pawła II. Wspomniane rocznice były okazją do wręczenia Papieżowi Kodeksu wraz z cennym aparatem bogatych źródeł i pełnym indeksem.

Pozycja ta jest owocem pracy wielu ludzi. Wprawdzie jest ona oficjalnie wydana pod szyldem Papieskiej Komisji Interpretacji Kodeksu Prawa Kanonicznego, to jednak — jak można zorientować się z wprowadzenia autorstwa Kard. Castillo Lara (s. XI) — swoje istnienie zawdzięcza zarówno pracy członków wspomnianej Komisji jak i twórczej współpracy przedstawicieli innych dykasterii Kurii Rzymskiej, Trybunałów Kościelnych, Profesorów, Ekspertów i Biegłych w różnych działach prawa kanonicznego.

Gdy chodzi o układ treściowy, to dzieło zawiera wykaz skrótów (przede wszystkim są to oznaczenia abrewiacji licznych (101) dokumentów częściej cytowanych w źródłach norm prawnych nowego Ko-

deksu s. V—X), wspomniane już wprowadzenie Przewodniczącego Papieskiej Komisji (s. X—XI), Konstytucję apostolską *Sacrae disciplinae leges* (s. XII—XIX), Wstęp do Kodeksu (s. XXI—XXXII), Kanony poszczególnych ksiąg zaopatrzone w źródła w formie przypisów (s. 5—478), Konstytucję apostolską *Paster Bonus* (s. 481—528), Indeks analityczno-alfabetyczny (s. 531—653) oraz spis treści (s. 657—669).

Najistotniejszą część prezentowanej pozycji stanowią źródła i indeks analityczno-alfabetyczny.

Odnosnie do źródeł należy zaznaczyć, że zaczynają ją kanony Kodeksu z 1917 roku. Zatem przypis do konkretnego kanonu nowego prawa zawiera numer kanonu z poprzedniego Kodeksu o ile ten nie jest zupełnie nowym przepisem. Np. obecny kan. 1087 jako źródło ma analogiczny kanon 1072 KPK/1917, a kan. 1095 nie ma odniesienia, jako że jest to zupełnie nowe sformułowanie i deklaracja prawa natury przez prawodawcę kościelnego. Kto jednak pragnie poznać genezę określonego kanonu bardziej wstecz niż rok wyznaczony promulgacją pierwszego Kodeksu, to znając odpowiedni kanon do którego odsyłają nowe źródła, może sięgnąć po opracowanie w swoim czasie źródeł przez kard. Pietro Gasparri do wspomnianego już Kodeksu. Niektóre normy obecnego Kodeksu nie mają żadnych źródeł np. 30, 32, 33, 35, 48, 49, 50, 51, 55, 56, 57, 59, 103, 108, 121, 148, 185, 186, 224, 302, 325, 729, 730, 959, 1064, 1123, 1231, 1262, 1278, 1280, 1330, 1379, 1393, 1440, 1490, 1664, 1670, 1693—1996, 1724, 1729—1739. Są to zazwyczaj nowe określenia i tyczą spraw, które uległy ewolucji po Soborze Watykańskim II.

Może nasunąć się pytanie, dlaczego nie uwzględniono źródeł poprzedniego Kodeksu i nie włączono ich do obecnego opracowania, by ułatwić pracę w studium prawnohistorycznym? Wydaje się, że dzieło recenzowane jest i tak dość obszerne, a poszerzenie go o inne źródła tym bardziej zwiększyłoby objętość.

Analizując dalej źródła należy zwrócić uwagę na interwencje, odpowiedzi Stolicy Apostolskiej tj. Papieży bądź poszczególnych Kongregacji i Komisji po promulgacji Kodeksu z 1917 r. Zebranie tego materiału prawnego jest bardzo ważną sprawą, gdyż stanowi on świadectwo ducha myśli prawniczej i powolnych zmian przystosowania prawa do zmieniającej się rzeczywistości Kościoła i świata. Te źródła ukazują dojrzewanie i ewolucję w sposobie ujmowania niektórych instytucji prawnych i poszczególnych zagadnień. Wspomniane interwencje Stolicy Apostolskiej są o tyle źródłami, o ile miały wpływ na tworzenie nowego prawa. Jest to zatem wybiórczy dobór źródeł.

Szczególne miejsce wśród źródeł zajmują dokumenty Vaticanum II. Wydawca ten fakt podkreślił poprzez grubszą czcionkę w druku. Przegłądając tylko pobieżnie źródła rzuca się w oczy, jak wiele kanonów ma odniesienie do nauki soborowej. Przypomina się przemówienie Papieża Jana Pawła II do uczestników studium nad nowym kodeksem,

w którym nadmieniał, że kiedy będziemy mieli przed oczami źródła nowego Kodeksu, to zdziwimy się widząc jak są bogate i obfite kanony w myśl soborową oraz że istotnie mają one swoje korzenie w Vaticanum II. (por. Giovanni Paolo II, *Discorso agli Arcivescovi, Vescovi e Sacerdoti partecipati al corso sul nuovo Codice di Diritto Canonico presso la Pontificia Università Gregoriana, Lunedì 21 novembre 1983*, in *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, vol. VI—2, p. 1144, Libreria Editrice Vaticana 1983). Wzajemne powiązanie nauki soborowej z aktualnym prawem, które jest uważane jakby za dopełnienie przedstawionej przez Sobór nauki i za ostatni dokument tegoż soboru, potwierdza się w sposób jakościowy i ilościowy w źródłach prezentowanej pozycji. Powyższe stwierdzenia i źródła do kodeksu wyznaczają i uzasadniają soborowy nurt interpretacji nowego prawa.

Dokumenty, które bezpośrednio lub pośrednio inspirowały aktualne sformułowanie poszczególnych kanonów, są ułożone w porządku chronologicznym i zawierają dokładną notę bibliograficzną.

Drugą najistotniejszą częścią prezentowanej pozycji jest Indeks analityczno-alfabetyczny. Liczy on 827 haseł. Niektóre z nich jak: *Christifidelis*, *Clerus*, *Conferentia Episcoporum*, *Consensus*, *Decretum*, *Episcopus dioecesanus*, *Lex*, *licentia*, *Matrimonium*, *Munus*, *Ordinarius loci*, *Parochus*, *Sedes Apostolica*, *Superior* są w indeksie rozpracowane bardzo szczegółowo. Wynika to także z tego, że cytowane hasła mają odniesienie do wielu norm kodeksowych. Sporządzenie indeksu wymagało czasu i wysiłku wielu ludzi. Jest to bardzo cenny i ważny instrument nie tylko dla studiujących prawo kanoniczne, ale także i przede wszystkim dla tych, którzy na co dzień się posługują Kodeksem w pracy.

Prezentowana pozycja zawiera także apendiks. Jest w nim zamieszczona Konstytucja apostolska *Pastor Bonus* z 28 VI 1989 roku. Powstaje pytanie: co zdecydowało, że w załączniku jest tylko ona, a nie ma także bardzo ważnych innych dokumentów? Przecież doniosłe znaczenie mają konstytucje: *Romano Pontifici eligendo* Pawła VI (1 X 1975) o zarządzie Kościołem w czasie *sede vacante* i wyborze papieża oraz *Divinus Perfectionis Magister* (25 I 1983) Jana Pawła II dotycząca procesu beatyfikacji i kanonizacji. Trudno wnikać w decyzję Papieskiej Komisji Interpretacji Kodeksu — autora tegoż wydania. Wydaje się, że nie tylko świeżość konstytucji *Pastor Bonus* zdecydowała o jej włączeniu, ale również to, iż wspomniany dokument w pewnym sensie jest koniecznym dopełnieniem nowego Kodeksu. Reguluje ona bowiem centralne struktury zarządu w społeczności Ludu Bożego, określa kompetencje dykasterii i innych organów Kurii Rzymskiej. Nadto — jak zaznacza we wprowadzeniu kard. Castillo Lara — dokument ma prawidłowo ustawić wzajemne relacje między Kościołami partykularnymi i Kościołem powszechnym (s. XII). Prezentowane dzieło całościowo liczy i tak 704 strony. Być może także i ten moment zdecydował

o koncepcji uwzględnienia tylko Konstytucji apostołskiej „Pastor Bonus”.

Dzieło, przechodząc do podsumowania, nie rości sobie pretensji do bycia perfekcyjnym. Ten fakt zaznaczył Przewodniczący Papieskiej Komisji Interpretacji Kodeksu w cytowanym już wprowadzeniu. Wynika to z tego, iż zarówno w źródłach jak i w indeksie analityczno-alfabetycznym musiano dokonać wyboru. Każda selekcja powoduje odrzucenie czegoś; w tym wypadku innych dokumentów, które miały jakiś związek z normą prawa oraz innych haseł w indeksie. Za takim wybiórczym z konieczności działaniem stało zapewne pragnienie, by dać czytelnikowi jak najbardziej użyteczne narzędzie i jednocześnie wierne tekstowi legislacyjnemu. Jednak zgodnie z sentencją Akwinaty „*melius enim esse et esse miniumum, quam omnino non esse*” (IV Sent. d. 50, q. 20, 1 gl. 3, arg. 1).

Godnym uwagi jest fakt, iż biegłość ludzi, którzy pracowali przy powstaniu tego dzieła sprawia, że ten wybór źródeł i haseł jest zapewne optymalny.

Uważna lektura prezentowanej pozycji pozwala stwierdzić jeszcze jeden ważny szczegół. Do tekstu Kodeksu naniesiono poprawki z 21 listopada 1988 roku. Poprawki dotyczą kanonów:

996 §2 — który brzmi aktualnie — *intentionem saltem generalem eas, 1108 §1 — et 1127 §§ 1—2,*

1742 §1 — *ad hoc stabiliter, a consilio presbyterali constituto, Episcopo proponente, selectis.* (AAS 80/1988/1819).

Wypada również zauważyć samą szatę wewnętrzną i zewnętrzną dzieła. Wysoki poziom graficzny, przejrzystość, elegancja dzieła i sztywna okładka. Jest to wszystko stosowne do ważkości treści, którą zawiera.

Dzięki wspomnianym walorom prezentowana pozycja znajdzie wielu nabywców. Zainteresowani nią będą przede wszystkim ci, którzy podejmują się studium prawnohistorycznego oraz osoby *ex professo* zajmujące się prawem. Należy więc bardzo pozytywnie i wysoko ocenić inicjatywę i wkład pracy wielu kanonistów skupionych wokół Papieskiej Komisji Interpretacji Kodeksu Prawa Kanonicznego.

Nie można przy lekturze tego wartościowego dzieła zapomnieć, że ma ono charakter prywatny. Ani źródła, ani też indeks nie mają waloru „oficjalnego” w odróżnieniu od tekstu prawnego Kodeksu, do którego są dołączone. To, że są one przygotowane i opublikowane pod autorytetem wspomnianej już Papieskiej Komisji, w niczym nie zmienia ich natury.

ks. Henryk Stawniak SDB